

MURRAY BAILNING “HOMESICKNESS” ROMANIDA BADIY
PSIXOLOGIZM MASALALARI

Mukhammedova Nafisa Kamolovna,

Phd researcher, EFL teacher at Uzbekistan State World Languages University

<https://orcid.org/0009-0004-3203-566X>

Hayitova Gulmira Abdimalik qizi

Student, Faculty of English 2, Group 2533

hayitovagulixon@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada avstraliyalik yozuvchi Murray Bailing Homesickness romanida badiiy psixologizm masalalari tahlil qilinadi. Asarda sayohat motivi insonning ichki dunyosini ochib beruvchi vosita sifatida talqin qilinadi. Muallif qahramonlarning ruhiy kechinmalarini bevosita emas, balki tashqi obyektlar, xususan muzey eksponatlari orqali aks ettiradi. Tadqiqot natijasida romanda nostalgia tushunchasi o‘tmishga qaytish emas, balki o‘zlikni anglash ehtiyoji sifatida yoritilishi aniqlanadi.

Kalit so‘zlar: badiiy psixologizm, identitet, nostalgia, sayohat motivi, Murray Bail

Kirish. Zamonaviy avstraliya adabiyotining muhim vakillaridan biri Murray Bail o‘z ijodida badiiy psixologizmga alohida e’tibor qaratadi. Uning 1980-yilda chop etilgan Homesickness romani inson ichki dunyosini o‘rganishga qaratilgan o‘ziga xos badiiy tajriba sifatida e’tirof etiladi. Mazkur asar nafaqat voqealar tizimi, balki qahramonlarning ongiy va hissiy jarayonlarini tasvirlash uslubi bilan ham ajralib turadi. Muallif tashqi voqelikni minimal darajada berib, diqqat markazini insonning ichki kechinmalariga, ruhiy ziddiyatlariga va ong osti holatlariga qaratadi. Shu jihatdan roman badiiy psixologizmning zamonaviy namunasi sifatida qaraladi. Asarda sayohat motivi an’anaviy ma’noda geografik harakat sifatida emas, balki shaxsning o‘zligini anglash jarayoni sifatida talqin qilinadi. Qahramonlar turli mamlakatlarga safar qilgan holda tashqi dunyoni kashf etayotgandek ko‘rinsa-da, aslida ular o‘z ichki bo‘shliqlarini, ruhiy nomutanosibliklarini va identitet muammolarini anglashga majbur bo‘ladilar. Bu jarayon psixologik jihatdan “men”ni izlash bilan bog‘liq bo‘lib, shaxsning o‘zini qayta anglash jarayonini ifodalaydi. Bu holat Erik Erikson tomonidan ishlab chiqilgan identitet nazariyasi bilan hamohang bo‘lib, unda inson hayot davomida o‘z “men”ini shakllantirish jarayonida turli inqiroz bosqichlaridan o‘tishi ta’kidlanadi (Erikson, 1968). Romanda 13 nafar qahramon orqali turli psixologik tiplar tasvirlangan bo‘lib, ularning har biri alohida ruhiy holat va idrok uslubini ifodalaydi. Ular o‘zlarini begona makonda, notanish madaniy muhitda his qilib, ichki izolyatsiya va ruhiy bo‘shliqni boshdan kechiradilar. Bu holat esa nostalgia tushunchasining yangicha talqinini yuzaga chiqaradi. Muallif uchun nostalgia oddiygina o‘tmishni sog‘inish emas, balki hozirgi o‘zlikni anglashga bo‘lgan ehtiyoj sifatida namoyon bo‘ladi. Ya’ni, qahramonlar o‘z vatani haqida o‘ylagan sari, aslida o‘z ruhiy markazini, ichki barqarorligini izlaydilar. Asarning muhim xususiyati shundaki, muallif qahramonlarning ichki kechinmalarini to‘g‘ridan-to‘g‘ri ifodalashdan qochadi. Aksincha, ularni tashqi obyektlar — xususan, muzey

eksponatlari, tarixiy artefaktlar va vizual tasvirlar orqali ko'rsatadi. Bu yondashuv Lidiya Ginzburg tomonidan ilgari surilgan "tashqi dunyo orqali ichki dunyoni aks ettirish" konsepsiyasi bilan uzviy bog'liqdir. Ya'ni, tashqi predmetlarga bo'lgan munosabat aslida insonning ichki ruhiy holatini ochib beruvchi vosita sifatida xizmat qiladi. Bundan tashqari, romanda makon va inson o'rtasidagi murakkab munosabat muhim o'rin egallaydi. Bu jihat Mikhail Bakhtinning "xronotop" nazariyasi bilan uyg'unlashadi, unda makon va vaqt inson ongini shakllantiruvchi asosiy omillar sifatida qaraladi. Homesickness qahramonlari dunyoni bevosita idrok etish o'rniga, uni vositali tarzda — muzey eksponatlari, tarixiy obrazlar orqali tushunishga harakat qiladilar. Natijada real va sun'iylik o'rtasidagi chegaralar xiralashadi. Mazkur jihat Jean Baudrillardning simulyakrlar nazariyasiga hamohang bo'lib, unda zamonaviy jamiyatda nusxa (simulyakr) asl nusxadan ham muhimroq ahamiyat kasb etishi ta'kidlanadi (Baudrillard, 1994). Roman qahramonlari ham real hayotni emas, balki uning madaniy va tarixiy talqinlarini idrok etishga urinadilar, bu esa ularning ruhiy begonalashuvini yanada kuchaytiradi. Asardagi ayrim obrazlar orqali psixologik holatlar yanada chuqurroq ochiladi. Masalan, Shiela Shrike obrazi dunyoni vizual idrok orqali anglashga intiladi. U kamera orqali haqiqatni "muzlatish" va shu orqali uni tushunishga harakat qiladi. Bu esa uning ichki ishonchsizligi va beqarorligini yashirish vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Charles va Violet obrazlari esa jismoniy va ruhiy charchoqni ifodalaydi. Ular sayohat davomida tobora passiv kuzatuvchilarga aylanib boradi va bu orqali insonning vaqt o'tishi bilan hayotga bo'lgan qiziqishi susayishini aks ettiradi. Gerrit obrazi esa ratsional tafakkur timsoli bo'lib, u dunyoni tartibga solish, mantiqiy izohlash orqali tushunishga intiladi. Biroq bu intilish uning real hayotning murakkab va tartibsiz tabiatini qabul qila olmasligini ko'rsatadi. Shu tariqa, ushbu obrazlar orqali muallif insonning turli psixologik strategiyalarini — vizualizatsiya, nostalgik qaytish, ratsionalizatsiya kabi usullar orqali ichki bo'shliqni to'ldirishga bo'lgan urinishlarini yoritadi. Natijada Homesickness romani inson ruhiyatining murakkabligi, identitet izlanishi va zamonaviy insonning ichki begonalashuvi muammolarini chuqur badiiy tahlil qiluvchi asar sifatida namoyon bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, Murray Bailning Homesickness romani badiiy psixologizmning zamonaviy talqinini namoyon etadi. Asarda vatan tushunchasi geografik makon emas, balki insonning ichki holati sifatida talqin qilinadi. Muallif eksternalizatsiya usuli orqali qahramonlar ruhiyatini chuqur ochib beradi. Ushbu roman avstraliya adabiyotida psixologik tahlilning yangi bosqichini boshlab bergan muhim asarlardan biri sifatida baholanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

- Bail, M. (1980). Homesickness. London: Secker & Warburg.
Bakhtin, M. (1981). The Dialogic Imagination. University of Texas Press.
Baudrillard, J. (1994). Simulacra and Simulation. University of Michigan Press.
Erikson, E. (1968). Identity: Youth and Crisis. Norton.
Ginzburg, L. (1971). On Psychological Prose. Princeton University Press.